N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 17 mars 1905, kl. 2 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af väckta motioner om ändringar i stadgan angående skjutsväsendet.

Sammansatta stats- och lagutskottet har till förberedande behandling fått mottaga fyra särskilda, vid innevarande Riksdag afgifna motioner, åsyftande ändringar i kungl. stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878.

I en af dessa motioner, n:o 3 inom Första Kammaren, har herr *von Möller* anfört:

»Upprepade gånger hafva inom Riksdagen yrkanden blifvit gjorda, att de missförhållanden, som blifvit en följd af kungl. stadgans angående skjutsväsendet, 31 maj 1878, otillfredsställande formulering och innehåll, måtte blifva rättade. 1892 väcktes af herr J. Anderson, Vårgårda, motion rörande ändrad lydelse af §§ 8, 53 och 56 i nämnda stadga. Motionären ansåg bland annat, att i § 8 ordet »vägfarande» borde utbytas mot »personer, som till gästgifvargården ankomma eller afgå därifrån med bantåg, ångbåt eller gästgifvarskjuts». Utskottet afstyrkte och Riksdagen afslog motionen. Vid 1897 års riksdag väcktes af herr Kronlund motion om sådan ändring af § 8 i skjutsstadgan, att vid bestämmelsen rörande gästgifvares och stationsföreståndares rätt att till vägfarande vid eller utom

måltider försälja maltdrycker, orden »eller utom» måtte utgå. Lagutskottet anförde vid sitt afstyrkande af motionen, hvilket äfven af Riksdagen bifölls, att »den erfarenhet, som står till buds från tillämpningen af § 2 i kungl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 —, hvilken paragraf afser rätten att vid måltider hålla spisande gäster tillhanda vin och maltdrycker — vittnar nogsamt, hurusom en dylik inskränkning lätteligen göres illusorisk» samt att »de olägenheter, som af berörda försäljningsrätt uppstå, äro emellertid i allt fall så beaktansvärda, att utskottet för sin del är ense med motionären om önskvärdheten af lagbestämmelser, ägnade att härför råda bot».

Sanningen af dessa lagutskottets ord bekräftas tyvärr af den sorgliga erfarenheten om huru på många, allt för många platser i landet den gästgifvargårdarna och skjutsstationerna medgifna rätten att försälja maltdrycker till de resandes vederkvickelse har skapat missförhållanden, som i sanning kräfva snar rättelse i ordningens och nykterhetens intresse. På mången plats, där en skjutsstations inrättande för underlättande af samfärdseln vore högst önskvärd, kommer en dylik icke till stånd, emedan kommunerna eller enskilda ej önska utsätta trakten för de olägenheter, som åtfölja ölförsäljningen vid stationen, med paragrafens nuvarande lydelse. Kronobetjäningens inspektioner och Kungl. Maj:ts befallningshafvandes befogenhet att indraga försäljningsrätten, när oordningar förekommit, hafva visat sig i allmänhet icke medföra åsyftad verkan, då dessa sällan eller aldrig anmälas och sålunda ej utom i undantagsfall komma till vederbörande myndighets kännedom. Den mest effektiva utvägen vore naturligtvis att helt och hållet borttaga försäljningsrätten från de gästgifvargårdar, där detta låter sig göra, och skjutsstationerna, men det är väl knappast antagligt, att Riksdagen skulle bifalla en motion i dylikt syfte. Ett annat mindre radikalt sätt, hvilket dock torde leda till målet — nykterhet och ordning vid gästgifvargårdarna och skjutsstationerna, som inrättats för den *resandes gagn* och *vederkvickelse, ej* för att som *ölkrogar* ända ortsbefolkningen, där de blifvit förlagda, till *skada* och *förargelse*, — vore införandet af bestämmelser liknande dem, som redan antagits af brännvinsbolagen i åtskilliga af rikets städer. Så finner man t. ex. af Stockholms brännvinsaktiebolags anslag i de så kallade värdshuslokalerna, att spirituös dryck serveras allenast åt den, som rekvirerar, betalar och på stället förtär minst en half portion fast mat (à 25—35 öre) eller en portion soppa (15 öre), samt att mer än två brännvinssupar eller tre halfbuteljer öl icke serveras åt någon gäst. Införes nu i § 8

af skjutsstadgan bestämmelser, att maltdrycker ej må utöfver en viss bestämd mängd till någon utlämnas, äfvensom att ingen äger rätt att utbekomma dylika, utan att samtidigt rekvirera och betala mat ej understigande ett visst pris, torde man väl kunna hoppas, att något kringgående af denna paragraf, hvilket hittills vållat så många olägenheter, hädanefter icke skall låta sig göra.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt anhålla, att Riksdagen ville besluta, att 8 § i kungl. stadgan angående skjutsväsendet, den 31 maj 1878, måtte erhålla följande ändrade lydelse:

8 §. Innehafvare af nuvarande gästgifveri, vare sig att det som sådant bibehålles eller till skjutsstation inskränkes, äge att fortfarande tillgodonjuta de friheter, räntor och andra dylika förmåner, som blifvit detsamma i laga ordning tillerkända.

Såväl gästgifvare som stationsföreståndare vare berättigad att med den inskränkning, som för de i 28 § omförmälda fall finnes stadgad, till vägfarande försälja maltdrycker, dock endast jämte mat, för hvilken erlägges ett pris af minst 30 öre, och ej utöfver $^2/_3$ liter till hvarje person.

Konungens befallningshafvande äger rättighet att, då oordning därvid förekommer, sådan försäljning förbjuda.»

De tre öfriga motionerna hafva afgifvits inom Andra Kammaren, under *n:o 32* af herr *A. P. Risberg*, under *n:o 41* af herr *A. Johanson* i Mossebo och under *n:o 99* af herr *J. Johnsson* i Bollnäs; och äro dessa motioner af följande lydelse:

N:o 32.

»Det lärer icke kunna bestridas, att gällande stadga af den 31 maj 1878 angående skjutsväsendet i riket är i flera viktiga punkter otillfredsställande och otidsenlig. Detta är särskildt fallet i tvenne hufvudafseenden, hvarutinnan denna stadga ansluter sig till tidigare bestämmelser och föråldrade uppfattningar i ämnet. *Dels kvarstår sedan gammalt vissa hemmans eller samfälligheters skyldighet att ansvara för gästgifveri- och skjutshållning. Dels har den åsikten vidhållits, att ölutskänkning vid skjutsanstalterna bör ställas utanför maltdrycksförordningens allmänna föreskrifter.*

Förstnämnda skyldighet är hämtad ur 1734 års lag, byggningabal-

kens 28 kap., som stadgade, att Konungens befallningshafvande ägde å häradsting inrätta nödigt antal skjuts- och gästgifvaregårdar i hvarje härad, och tillika bestämde, att om vid sådana gårdar flera hästar tarfvades, än gästgifvare hade att hålla, skulle hans nästa grannar »honom till hjälp komma». Gjorde icke den på så sätt anslagna reservskjutsen till fyllest, skulle s. k. hållskjuts läggas därtill.

Omsider infördes en ny princip vid skjutsväsendets ordnande, då genom kungl. cirkuläret den 2 augusti 1844 stadgades, att skjutsningen med eller utan gästgifveri skulle, »så vidt sig göra läte», ställas på entreprenad. Därmed löstes dock icke de skjutsskyldiga hemmanen från sin dittillsvarande förpliktelse utan skulle fortfarande svara för gästgifveri-, håll- och reservskjutsen för de fall, att entreprenader icke kunde åvägabringas; eller för den händelse flertalet intressenter inom ett skjutslag förenat sig om att antaga entreprenör med villkor af bidrag till denne, skulle alla till skjutslaget hörande betala det betingade bidraget, för så vidt icke somliga af dem föredrogo att själfva i vanlig tur utgöra dem åliggande skjutsning mot betydligt mindre lega än den, entreprenören af de resande ägde uppbära.

Kungl. kungörelsen den 14 december 1866 tillerkände skjutslagen ersättningsbidrag af statsmedel, »i mån af anvisadt anslags tillräcklighet», för hvad de vid nya entreprenaduppgörelser oaktadt ytterligare höjd maximilega nödgades utgifva. Vår nuvarande skjutsstadga af 1878 har öfverflyttat afgörandet af frågan om entreprenadbidrag från skjutslagen till landstingen och Konungens befallningshafvande. Medgifver landsting betingade bidrag, skola dessa utgå dels af staten dels af landstingsområdet efter samma grunder som den allmänna bevillningen. Men nu händer det, att vid anställd entreprenadauktion intet anbud göres, eller att gjordt anbud af en eller annan orsak icke antages, eller att anbud med förbehåll om bidrag af landsting förkastas, och att i följd häraf skjutsningens öfverlåtande på entreprenad icke kan åstadkommas. Då kvarstår enligt stadgans 18 § för de skjutsskyldiga hemmanen plikten att ombesörja skjutsningsbestyret, och detta icke blott utan något bidrag utan äfven mot en ansenligt mindre lega än den vid entreprenaduppgörelser gällande. Därjämte stadgar 3 § för samma fall, som nyss nämnts, att å orter, där gästgifveri- och skjutshållningen icke är fäst vid vissa hemman utan tid efter annan ordnats såsom en gemensam angelägenhet för större eller mindre samfällighet, äger Konungens befallningshafvande att vid skjutsanstalter å landet, hvilka anses oundgängligen behöfliga, indela nya skjuts-

lag samt bestämma den ersättning, som af öfriga skjutsskyldige inom samfälligheten skäligen bör erläggas till dem, som sålunda komma att skjutsanstalten öfvertaga och skjutsning därvid bestrida.

Att vissa hemman äro ålagda att utan vederlag för ett allmänt samhällsbehof fullgöra en skyldighet, hvarifrån andra hemmansinnehafvare och öfriga medborgare äro fria, torde i och för sig få anses som en obillig och otidsenlig anordning. Därjämte må man besinna, att de allra flesta skjutsanstalter förlorat sin förra betydelse för samfärdseln och gifva för resandes härbergerande och fortskaffning en mycket ringa inkomst. Vårt alltmer tätnande järnvägsnät och utvecklade kommunikationsväsen i öfrigt har helt och hållet förändrat samfärdsförhållandena; på landsbygden uppstår det ena bekväma hotellet efter det andra, med hvilka gästgifvargårdarna icke kunna täfla; för en resande möter numera intet hinder att anlita skjuts af hvem han behagar, hvilket gör, att å många orter gästgifvarskjuts endast undantagsvis användes och då merendels i det värsta väder och väglag, när ingen annan skjuts står att få. Exempelvis må nämnas, att i mitt hems närhet är en gästgifvaregård, från hvilken utgå i medeltal två skjutsar i månaden. Vid en skjutsanstalt i samma trakt hafva under senare tid uttagits omkring två skjutsar om året, vid en annan knappast en på samma tid. För detta skall ett bestämdt antal hästar hållas i beredskap. Med hänsyn till nu påpekade förhållanden framstår dess större obilligheten i att ålägga vissa hemman obligatorisk skjutsskyldighet på den grund, att de sedan fordom burit denna pålaga. Det riktiga synes vara, att hvarje skjutsanstalt i landet inrättas genom godvilligt åtagande eller entreprenad.

Nyare tiders författningar i ämnet peka också hän i denna riktning, churu principen icke blifvit fullt genomförd. Redan 1844 års kungl. cirkulär om entreprenaders ingående och de lättnader för främjandet häraf, hvilka tid efter annan beredts, hafva syftat till att aflyfta förenämnda skjutsbörda. Bestämmelsen om ersättningsbidrag af statsmedel till skjutsskyldige, som vid entreprenaduppgörelser fått vidkännas utgifter i form af bidrag, äfvenså indragningen till statsverket af de räntor, som sedan gammalt från en del hemman anvisats för skjutsväsendet (se kungl. förordn. d. 23 juli 1869), och dessa räntors afveckling i samband med grundskatteafskrifningen, voro ännu afgjordare steg ditåt*). Vår nuvarande

*) Dock lärer fortfarande i vissa delar af riket ett slags naturaförmåner utgå af hemman och lägenheter för uppehållande af skjutsanstalt.

skjutsstadga gör samma grundsats gällande, då fråga är om inrättandet af ny skjutsanstalt och då entreprenad med förbehåll om bidrag vid någon anstalt ingåtts, i hvilket sistnämnda fall bidraget icke skall utgöras af de skattskyldige hemmanen allenast utan af alla skattdragande inom länet eller landstingsområdet (se stadgans 3, 22—24 och 26 §§).

Att beträffande de äldre skjutsanstalterna merbemälda skyldighet bibehållits, må hafva haft sin berättigade betydelse såsom ett öfvergångsstadgande. Tidsförhållandena synas dock nu påkalla en snar ändring härutinnan, så att hela vårt skjutsväsen blir fotadt på frivilligt åtagande och ordnas såsom en allmän samhällsangelägenhet.

Man invänder möjligen, att det kvarstående stadgandet om hemmans och skjutslags obligatoriska skjutsförpliktelse är i verkligheten betydelselöst, enär denna förpliktelse numera högst sällan tages i anspråk. Entreprenadupplåtelsernas antal hafva nämligen alltfort ökats, så att för närvarande öfver 90 procent af skjutsanstalterna i riket äro ställda på entreprenad, och det kan antagas, att i den närmaste framtiden detsamma skall inträffa äfven med de få återstående. Det torde därför vara obehöfligt att frångå hittills gällande bestämmelser i förevarande afseende.

Emot denna invändning må påpekas följande:

Lättheten att åvägabringa skjutsentreprenader är väsentligt beroende af landstingens större eller mindre beredvillighet att bifalla betingade entreprenadbidrag. Det finnes landsting, som hittills icke visat benägenhet att lämna några bidrag alls. Så är händelsen med de båda landstingen inom det län, jag tillhör, oaktadt skjutslegan, som högst får uppbäras, i detta län är bland de lägst satta, nämligen 1,70 kr. för det norra landstingsområdet och 1,50 kr. för det södra. Hvilken inverkan detta skall hafva på den fria täflan fullt kvalificerade personer emellan vid entreprenadupplåtelser är lätt att inse. Följden blir, att vid många sådana uppgörelser är det innehafvarne af de hemman, vid hvilka skjuts- och gästgifverihållningen är fäst, som öfvertaga entreprenaden endast därför att inga spekulanter yppa sig och innehafvarne sålunda i hvarje fall måste svara för skjutsningsbesväret. Genom att ingå entreprenadkontrakt vinna de åtminstone så mycket, att de få rätt till något högre lega än hvad de annars åtnjuta. Här föreligger alltså icke egentligen ett frivilligt åtagande, utan tvånget föranleder dylika entreprenader.

Vidare är det utsikten att kunna bereda sig en riklig inkomst genom den gästgifvare och stationsföreståndare medgifna rätten till maltdrycksutskänkning, som lockar mången mindre samvetsgrann spekulant att un-

derbjuda vid de entreprenadauktioner, som hållas; och i de fall, då inga entreprenadbidrag lämnas, nästan tvingas de skjutsskyldige att anlita nämnda rättighet på ett sätt, som ingalunda stämmer öfverens med författningens mening, detta för att hålla sig skadelösa mot ekonomisk förlust. Och därmed äro vi inne på den andra hufvudpunkten i vår skjutsstadga, där en ändring är af de faktiska förhållandena högeligen påkallad.

Skjutsstadgans 8 §, 2 mom. stadgar: »Såväl gästgifvare som stationsföreståndare vare berättigad att med den inskränkning, som för de i 28 § omförmälda fall finnes stadgad, vid eller utom måltider till vägfarande försälja maltdrycker till förtäring på stället etc.» Det är välbekant, huru tänjbart detta uttryck är och huru under skyddet af detta stadgande många gästgifvaregårdar blifvit offentliga ölkrogar till oberäknelig skada och förargelse för den omgifvande traktens befolkning. Jag är i tillfälle att bifoga fullständiga undersökningshandlingar och andra yttranden (se Bil. I och II) rörande ett uppträde af den ohyggligaste art, hvilket nyligen inträffat vid en af Kalmar läns gästgifvaregårdar och angående hvilket alla parter, som hörts, vitsordat, att ölutskänkningen därstädes varit den närmaste orsaken till det blodiga dramat. Särskildt anmärkningsvärdt är gästgifveriarrendatorns yttrande i målet. Undersökningen har sin förnämsta betydelse för den föreliggande frågan i så måtto, att den icke inskränker sina uppdaganden till det enstaka fallet utan ställer fram förhållandena i allmänhet vid berörda gästgifvaregård i en belysning, som kan betraktas såsom typisk för en stor mängd af dessa anstalter i vårt land, hvilka skulle vara till endast för resandes befordran.

Många exempel kunde anföras på huru stor inkomst man räknar med just på grund af ölutskänkningsrätten vid dessa anstalter och hvilken otrolig nedpressning af skjutslegan man i följd däraf anser sig kunna göra vid entreprenadauktioner. Det är icke länge, sedan legan vid en anstalt i min hembygd stod i 90 öre för mil och häst. En tjänsteman har meddelat mig, att han, stadd på resa genom en af södra Kalmar läns socknar för en del år tillbaka, öfverraskades af att legan vid en skjutsstation därstädes icke var mer än 12 öre. Ja, det har vid täflan inträffat, att för nykterhet och ordning nitälskande personer nödsakats öfvertaga skjutsningen utan någon ersättning af resande, blott för att befria orten från en skadlig ölkrog.

Det kan icke vara, som sig bör, att anordna skjutsväsendet så, att en otillräcklig skjutslega skall behöfva utfyllas på antydda sätt. Frestelsen måste stundom vara ofantligt stor för gästgifvare och stationsföreståndare

att få en sådan mer än tillräcklig utfyllnad. En innehafvare af gästgifveri i mitt hems omedelbara närhet har uppgifvit för mig, att ett visst bryggeribolag erbjudit honom 1,000 kronor årligen, ifall det utan minsta besvär för honom själf finge vid hans gästgifveri tillhandahålla sina tillverkningar för »vägfarande». Nu är det faktiskt, att skjutsningen, som är fäst vid hans hemman, är högst obetydlig och förorsakar honom förlust. Att han det oaktadt icke gifvit vika för nämnda frestelse, är en lika sällsynt som glädjande företeelse, värd allt erkännande.

Det är i hög grad upprörande, att kommuner, som finna med god ordning öfverensstämmande att icke medgifva någon ölutskänkning inom sina områden, skola vara ur stånd att förhindra en till sina verkningar likartad utskänkning vid gästgifveri- och skjutsstationer, därför att denna icke faller under den maktbefogenhet, som gällande maltdrycksförordning tillerkänner kommunerna. Det är visserligen godt och väl, att Konungens befallningshafvande äger rätt, att, då oordning därvid förekommer, förbjuda nu omhandlade försäljning. Men hvem känner icke svårigheten att i hvarje förekommande fall åvägabringa fullgiltig bevisning och många misslyckade, för åklagaremakten mycket besvärliga försök, som i den vägen blifvit gjorda.

Vår gällande skjutsstadga har upphäft den förra *skyldigheten* för skjutsanstalterna att, såsom det heter i gästgifvareordningen af d. 12 dec. 1734, »till resandes behof vara försedda med — — — enkelt och dubbelt brännvin, öl och svagöl etc.» och tillägger endast *rättighet* att till vägfarande försälja maltdrycker. Därmed har hon fastslagit, att ifrågavarande försäljning icke må anses fylla något oundgängligt behof för vägfarande, icke ens såsom förknippad med gästgifvares skyldighet att åt dessa tillhandahålla mat och härberge. Då det nu visat sig, att ölutskänkningsrätten ofta icke blott brukas för verkliga resandes betjänande utan på ett sätt, som åstadkommer allvarsamma olägenheter för de orter, där anstalterna äro belägna, synes fullt fog vara förhanden att bemälda företrädesrättighet frånhändes dem, åtminstone vid andra tillfällen än måltider, som af verkliga resande där intagas. Detta är ett följdriktigt steg, som både står i samklang med den uppfattning, hvilken tagit sig uttryck i gällande skjutsstadga, i det denna tillåter hvilken gästgifvare som helst att underlåta tillhandahållandet af maltdrycker, och påkallas af en opinion, som med hvarje år växer allt starkare i landet. Af resande är det numera hufvudsakligen handelsagenter — visserligen i stort antal landet rundt —, hvilka hålla till i gästgifvaregårdarna. Äfven om dessa skulle

känna saknad af utskänkningens bortfallande därstädes, kan detta, synes mig, icke utgöra skäl för bibehållande af densamma och därmed följande olägenheter.

I åtskilliga detaljpunkter, hvilka dock till stor del sammanhänga med hvad jag ofvan andragit, synas billighet och rättvisa också påfordra ändring. Exempelvis tillåter jag mig påpeka följande.

Sedan 1889 gäller vid skjutsning en viss maximilega, mycket olika för olika län och länsdelar samt olika för entreprenörer och skjutslag. På somliga håll är entreprenadlegan bestämd till 1,90 kr. för mil och häst; på andra går den ned ända till 1,50 kr. Den lega, skjutslag få uppbära, är i somliga län 1,31 kr. och i andra 1,12 kr. En så stor skillnad i legan orterna emellan synes planlös och ej väl motiverad. Äfven om det icke kan anses lämpligt att återgå till förra tiders stadganden om en gemensam såväl maximi- som minimilega för hela landet, borde ett utjämnande af de nuvarande alltför stora olikheterna företagas. Icke så mycket den fixerade legan som fastmer de äskade och lämnade entreprenadbidragen synas mig rätteligen böra reglera den skillnad, som betingas af de olika ortsförhållandena.

Skjutsstadgans 19 § stadgar, att om annan än gästgifvare och stationsföreståndare på entreprenad öfvertager den ständig skjutsanstalt åliggande skjutsningen, utan att densamma till entreprenörens bostad förflyttas, skall anstalten förse den sistnämndes hästar och skjutsare med nödigt utrymme i afvaktan å den resandes ankomst och resans anträdande. Detta är en obillig pålaga, som skulle försvinna i och med det obligatoriska skjutsningsbesvärets bortfallande.

En liknande, ännu kännbarare tunga innebär bestämmelsen i 49 §, att gästgifvare och stationsföreståndare skola vara skyldiga att utan ersättning hafva till sitt biträde en hållkarl eller annan tjänlig person för budning af skjuts och de resandes betjänande.

De i 35 § fastställda väntningspengarna, 50 öre i timmen för häst och karl, äro tydligen efter nuvarande förhållanden alltför lågt satta, helst som väntningstiden kan utsträckas till fyra timmar.

Den rättighet, som 38 § medgifver resande att själf eller genom medhafvande betjäning köra det åkdon, han för resan begagnar, kan stundom falla den skjutsskyldige ganska besvärlig och föranleda onödiga stridigheter.

Med tillämpning af de förut angifna ledande grundsatser synes mig skjutsväsendet lämpligen och utan för stort afbrott mot nu gällande förfaringssätt kunna ordnas sålunda, att sedan en skälig, antingen enhetlig

eller länen emellan något skiljaktig maximilega blifvit bestämd, och entreprenad vid någon skjutsanstalt icke kunnat åstadkommas utan bidrag, det då skall åligga vederbörande landsting medgifva det betingade bidraget att utgå enligt samma grunder, som nu gälla, af såväl staten som landstingsområdet; dock med rätt för landsting att pröfva billigheten af fordradt bidrag och att, därest landsting finner skäl afslå detsamma i något visst fall, det må ankomma på Konungens befallningshafvande att om förhållandet hos Kungl. Maj:t göra anmälan för den åtgärd, hvartill detsamma må finnas föranleda, såsom nu tillgår i fråga om skjutsanstalt vid nyanlagd eller omlagd väg (se stadgans 26 §). I följd af detta åliggande bör också enligt min mening landsting äga befogenhet att gå i författning om indragandet af sådana skjutsanstalter, som äro eller blifva för samfärdseln obehöfliga, så att denna angelägenhet icke såsom nu må afgöras af Konungens befallningshafvande ensam, häradsvis efter »vederbörandes hörande inför häradsrätten».

På underdånig framställning af länsstyrelsen i Jönköpings län ligger för närvarande under Kungl. Maj:ts pröfning frågan om upphäfvande af maltdrycksutskänkningsrätten beträffande skjutsstationerna i riket. Af de länsstyrelser, som blifvit hörda i ämnet, hafva tvenne (de i Nyköping och Kalmar) uttalat sig för lämpligheten att utsträcka detta upphäfvande af utskänkningsrätten jämväl till gästgifverier, utom då den utöfvas vid måltider åt resande. Det synes mig nödigt att i sammanhang med denna fråga taga under ompröfning den om skjutshemmanens obligatoriska skjutsskyldighet m. m. Gifvet är nämligen, att om, såsom önskligt vore, skjutsanstalternas ölutskänkningsrätt upphäfdes, blefve svårigheten att få till stånd entreprenader dess större; och med bibehållande af skjutsstadgans bestämmelser i öfrigt skulle antagligen i så fall skjutsningsbesväret med hela sin tyngd återfalla på de sedan gammalt indelta skjutslagen. Rätta tidpunkten synes sålunda vara inne, att Riksdagen gör hemställan om, att Kungl. Maj:t täcktes pröfva frågan i hela hennes vidd och företaga en mera genomgående omarbetning af stadgan angående skjutsväsendet.

Jag har tillåtet mig angifva tvenne hufvudsynpunkter, som vid en sådan omarbetning enligt mitt förmenande böra göra sig gällande, äfvensom några detaljpunkter, hvarutinnan ändring är behöflig, utan att därmed hafva tilltrott mig kunna framkomma med något uttömmande förslag i ärendet.

Med hänvisning till det anförda hemställes vördsamt, att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta

utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till förnyad stadga angående skjutsväsendet i riket.»

N:o 41.

»I Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 föreskrifves, att skjutsskyldigheten för resandes befordran bör, såvidt ske kan, på entreprenad upplåtas. Skjutslegan, som entreprenör för hvarje nymil äger uppbära, utgår olika för olika län, växlande mellan 2 kr. och 1 kr. 50 öre, samt där entreprenör vid skjutsskyldighetens öfvertagande ej åtnöjes med stadgad skjutslega, särskild ersättning, som, vid pröfning af gjorda anbud, af landstinget bestämmes.

Ändamålet med denna stadgas tillkomst var väl att från de till gästgifverierna anslagna håll- och reservskjutsskyldige hemmanen på landet aflyfta den så ojämnt pålagda skjutsningens betungande och fördela densamma på rikets alla skattskyldige invånare. Denna aflyftning har likväl icke i allo blifvit en verklighet.

I § 18 i ofvan angifna nådiga skjutsstadga föreskrifves: »Skulle vid de hållna entreprenadauktionerna icke något anbud å skjutsningens öfvertagande varda afgifvet, eller har anbud icke kunnat af Konungens befallningshafvande godkännas, skulle för sådant fall, liksom i den händelse att entreprenadanbud med förbehåll om bidrag blifvit af vederbörande förkastadt samt entreprenad icke heller mot för ändamålet anvisadt lägre bidrag kunnat åvägabringas, skjutsningen hvad angår stad, o. s. v. — —

Hvad åter angår skjutsanstalt å landet, skall i ofvannämnda fall skjutslaget, där sådant enligt fastställd indelning finnes att tillgå, eller af Konungens befallningshafvande med tillämpning af stadgandet i 3 § anordnas, vara skyldigt skjutsningen uppehålla, intill dess densamma kan enligt denna stadgas bestämmelser varda af entreprenör öfvertagen» — —

I fall, som här föreskrifves, hvilar tungan fortfarande på de till gästgifvaregården eller skjutsanstalten anslagna håll- och reservskjutsskyldige hemmanen, hvarvid det högst märkvärdiga stadgandet förekommer att, där skjutsen på sådant sätt ombesörjes, den skjutsande icke äger uppbära samma skjutslega per häst och mil som där entreprenad kunnat åvägabringas, utan får åtnöjas med likaledes olika för olika län, växlande från 1 kr. 31 öre till 1 kr. 12 öre.

Vid de auktioner, som hvart femte år hållas för skjutningsbestyrets upplåtande på entreprenad, har varit regel (åtminstone inom Skaraborgs län), att särskildt bidrag utöfver den fastställda skjutslegan af entreprenören begärts. Landstinget, som enligt skjutsstadgans föreskrift haft att pröfva de begärda bidragens storlek, har i många fall nedsatt desamma, hvarvid många gånger inträffat, att entreprenören eller gästgifvaren icke antagit den skedda nedsättningen, och följden har då blifvit den, att håll- och reservskjutsskyldige fått ombesörja skjutsningen mot ofvan påpekade lägre skjutslega, en tunga som varit ganska stor, då en del skjutsskyldige haft mer än 2 mil till gästgifvaregården, samt då någon resande under hållningstiden, (vanligen ett dygn) icke å gästgifvaregården begärt skjuts, hållkarlen fått resa tillbaka hem utan någon intjänt skjutslega.

Att landstinget äger pröfva de begärda bidragen är ju fullt berättigadt, då landstinget till en del utbetalar ersättningen, men där, till följd af den nedsättning som landstinget gjort, entreprenad icke kunnat åvägabringas utan håll- och reservskjutsskyldige fått uppehålla skjutsningen, betalas till dessa ingen ersättning, hvadan landstinget såmedelst gör en kassabehållning på skjutslagets bekostnad.

Med påpekande af dessa förhållanden, vågar jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i gällande skjutsstadga:

att skjutslegan blifver densamma per häst och mil antingen skjutsningen uppehålles af gästgifvaren enligt ingånget entreprenadkontrakt, eller af håll- och reservskjutsskyldige;

att där gästgifvaren icke antager den nedsättning i den af honom vid hållen entreprenadauktion fordrade ersättning, utöfver stadgad skjutslega, som landstinget vid pröfning af gjorda anbud finner skäligt fastställa, skjutslaget, som får uppehålla skjutsningen, äger uppbära bidraget jämte stadgade skjutslegan.»

N:o 99.

»I motion till 1904 års Riksdag tog jag mig friheten att fästa uppmärksamheten på vissa i Kungl. Maj:ts stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 föreskrifna bestämmelser, hvilka dels i anledning af förändrade beskattningsgrunder, dels af andra af mig anförda skäl påkallade ändring; och då giltigheten af dessa skäl kvarstå och kräfva sin

lösning, tillåter jag mig att i förnyad motion hemställa, att de anmärkta olägenheterna måtte varda afhjälpta.

Föreskriften i 3 § af omförmälda stadga, att Konungens befallningshafvande må äga att, »därest vid en eller flera af de utmed allmän väg varande skjutsanstalter entreprenad icke skulle kunna tillvägabringas, men sådan anstalt, med eller utan gästgifvarehållning, finnes vara för samfärdseln därstädes oundgängligen behöflig, för sådant fall, efter föregången undersökning vid häradsrätten i orten, ej mindre bland de inom samfälligheten enligt hittills gällande författningar skjutsskyldiga hemman till skjutsanstalt med därtill hörande skjutslag bestämma vissa lämpligen belägna hemman än äfven fastställa den ersättning, som utöfver tillgängliga, för skjutsväsendet inom orten anvisade anslag i räntor eller penningar skäligen bör af öfrige skjutsskyldige inom samfälligheten erläggas till dem, som sålunda komma att skjutsanstalt öfvertaga och skjutsning därvid bestrida», torde nämligen i anledning af de ändrade förhållanden, som numera inträdt, böra ändras och nya grunder för gästgifverihållningens utgörande bestämmas.

Den ersättning, som utgått för gästgifverihållning, består i allmänhet dels däruti att det hemman, som därtill anslagits, befriats ifrån utgörande af vissa onera, såsom rotering, ränta och kronotionde, hvilka äro af grundskattenatur, dels att staten anslagit räntor från andra kronoskattehemman till gästgifveriets uppehållande.

Då genom lag af den 2 december 1892 de på viss jord hvilande grundskatter samt rustnings- och roteringsbesvär från och med år 1904 upphört att utgå, så är det obilligt, att vissa hemman skola fortfarande utgöra dessa skatter endast på grund af den omständigheten, att samma skatt icke ingår till staten, utan blifvit af denna anslagen till annat ändamål, nämligen till gästgifveris uppehållande, hvilka under förgångna tider mera än för närvarande varit i behof af särskildt understöd.

På förekommen anledning har Konungens befallningshafvande i Gäfleborgs län i underdånig skrifvelse den 24 augusti 1903 med förmälan, att, då åtskilliga hemman i de flesta socknar inom länet ej utgöra roteringsskyldigheten effektivt, utan hafva rotevakansafgifterna varit anslagna till vissa gästgifveriers uppehållande, eller utgjort så kalladt gästgifverihemkall, men dessa hemman torde böra komma i åtnjutande af lindring i roteringsbesväret enligt lagarna den 5 juni 1885 och den 2 december 1892, hemställt, dels att sådan godtgörelse af statsmedel må beredas med så stor procent af de under åren från och med 1893 utbetalda belopp,

som enligt lagen den 2 december 1892 motsvarar lindringen för dessa år i rustnings- och roteringsbesvären, dels att föreskrifter meddelas om sättet för dylika afgifters framtida utgörande och för beredande af godtgörelse därför åt hemkallstagare.

Nödvändigheten af ett ordnande af dessa skatteförhållanden lärer således få anses ådagalagd.

Att entreprenad för skjutshållning bör vara förenad med gästgifveri, där sådant anses böra inrättas, medför afsevärda fördelar, och erfarenheten visar, att entreprenadbidragen kunnat nedbringas, där skjutshållning och gästgifveri varit förenade, samt att bidragen varit högre, där skjutsningen upplåtits utan rätt för entreprenören att öfvertaga gästgifveriet. I hvarje fall måste det vara en fördel för staten, att det bidrag, som kan pröfvas böra utgå, vara sig för skjutshållning och gästgifveri förenade eller särskildt för gästgifverihållningen, utgår efter samma grunder, enär staten icke torde böra betungas med bidrag för gästgifveriernas uppehållande efter andra grunder än dem, som gälla för bidrag till entreprenadskjutsens uppehållande.

För det fall, att entreprenad vid en eller annan skjutsstation icke kan åvägabringas, äger Konungens befallningshafvande att, efter föregången undersökning vid häradsrätten, för kortare tid och intill dess entreprenad kan komma till stånd, ålägga viss, lämpligt belägen fastighet att gästgifveri eller skjutsstation uppehålla emot skälig ersättning, så länge skjutsningen vid samma station uppehålles genom hållskjuts. Att fortskaffa de resande genom hållskjuts är emellertid föga tidsenligt och vållar de skjutsskyldiga stort obehag och förlust, hvadan det bör åligga Konungens befallningshafvande att söka, så vidt ske kan, åstadkomma entreprenad, hvilket, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, utan svårighet lärer kunna åstadkommas.

Kostnaderna för gästgifveri eller skjutsstations uppehållande, intill dess entreprenad varder inrättad, torde böra bestridas af anslaget till skjutsentreprenadernas uppehållande.

Föreskriften i 14 §, att då vid granskning af de inkomna anbuden det eller de lägsta, som för särskild skjutsanstalt afgifvits, med afseende å den bjudandes personlighet eller å den aflämnade borgensförbindelsens beskaffenhet eller å den för skjutsningens besörjande erbjudna säkerhet eller eljest finnas vara af beskaffenhet att icke kunna godkännas, skall Konungens befallningshafvande skyndsamt ombesörja, att ny auktion förrättas. Beträffande de anbud, emot hvilka i omförmälda afseende eller

i fråga om antagligheten af därvid fästadt förbehåll om öfvertagande jämväl af gästgifverihållning anmärkning ej förekommit, bör, i händelse anbud afgifvits utan anspråk på bidrag, det anbud, som innefattar erbjudande att besörja skjutsningen för lägsta legan, antagas. Hvad åter angår de anbud, vid hvilka fästats förbehåll om entreprenadbidrag, skola auktionsprotokollen, med undantag af protokoll öfver förrättad auktion å skjutsningen i stad, som icke hör till landsting, af Konungens befallningshafvande till länets samma år sammanträdande landsting öfverlämnas jämte förteckning å de fordrade bidragen; och ankommer det på landstinget, enligt 15 §, huruvida de betingade entreprenadbidragen må beviljas; åliggande landstinget, där något entreprenadbidrag finnes vara för högt, men landstinget anser lägre bidrag böra anvisas, bestämma beloppet af detta bidrng.

Af detta stadgande framgår, att Konungens befallningshafvande och landstinget äro tillagda en alltför begränsad pröfningsrätt, nämligen den förre att antaga eller förkasta de anbud, som innefatta erbjudande att besörja skjutsningen för lägsta legan, och det senare att antaga de betingade lägsta bidragen eller, om lägre bidrag anses böra anvisas, bestämma beloppet af detta bidrag.

Att täflan vid entreprenadauktioner å skjutsningen i allmänhet är fördelaktig, enär bidragen därigenom kunna nedbringas, är ju påtagligt, men vid pröfningen af de gjorda anbuden böra alla synpunkter få göra sig gällande, således icke allenast anbudsgifvarens förmåga att fullgöra den åtagna skjutsskyldigheten, utan jämväl, då gästgifverihållningen bör vara med skjutsningen förenad, huruvida anledning är att befara, att de med gästgifveri förenade rättigheter i ett eller annat afseende kunna af entreprenören komma att missbrukas, samt att, då flera anbud om bidrag afgifvits, som icke i afsevärd grad skilja sig med afseende på det fordrade bidragets storlek, det anbud må kunna antagas, som afgifvits af den person, som anses hafva de bästa förutsättningar att kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sitt åtagande.

Pröfningen af de gjorda anbuden å skjutsningen och gästgifverihållningen, hvilka af helt naturliga skäl böra vara förenade, lärer så mycket hellre kunna öfverlämnas till landstinget och Konungens befallningshafvande, som landstinget får betala hälften af bidraget, såvidt detta bidrag icke öfverstiger hälften af bevillningen, hvilket icke lärer ifrågakomma; och om ett anbud, som i någon mån skulle öfverskrida det lägst afgifna, varder af landstinget och Konungens befallningshafvande eller af stads-

fullmäktige i stad, som ej i landsting deltager, antaget, torde fullt giltiga skäl därtill hafva förelegat.

Den med gästgifverihållningen förenade rätt till utskänkning af maltdrycker till vägfarande bör, såsom skadlig för det allmänna, upphöra att vara en med gästgifveri förenad rättighet. Jag tillåter mig i detta afseende erinra om de å landsbygden med fullt fog öfverklagade missbruk af den rätt till utskänkning af dessa drycker, som för närvarande tillkommer gästgifveri; och då det lärer vara obestridligt, att missbruk af denna rätt kan för orten medföra afsevärda olägenheter, torde alla skäl tala för att denna rätt för gästgifveri såsom sådant må upphöra och att vederbörande, som önska förvärfva rätt till sådan utskänkning, därom må göra ansökan i öfverensstämmelse med de i gällande förordning angående utskänkning af maltdrycker stadgade bestämmelser.

På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del beslutar, att §§ 1, 3, 5, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 30 och 60 af Kungl. Maj:ts stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 skola hafva följande förändrade lydelse:

1 §. All skjuts för resandes befordran och gästgifverihållning bör, såvidt ske kan, på entreprenad upplåtas i enlighet med hvad därom i denna stadga förordnas.

Maximibeloppet — — — — landsting och länsstyrelse.

3 §. I hvarje stad — — — — eller skjutsstation.

För landet — — — att därom förordna.

Ej må skjutsanstalt *eller gästgifveri* på landet annorledes än efter godvilligt åtagande eller genom entreprenad inrättas; *dock äge Konungens befallningshafvande att,* därest vid en eller flera af de utmed allmän väg varande skjutsanstalter entreprenad icke skulle kunna tillvägabringas, men sådan anstalt med eller utan gästgifverihållning finnes vara för samfärdseln därstädes oundgängligen behöflig, för sådant fall efter föregången undersökning vid häradsrätten i orten, *ej mindre bestämma storleken af skjutslaget, hvilket, där så ske kan, bör bestå af en kommun, som bör besörja de resandes befordran genom hållskjuts, än ock bestämma viss, lämpligt belägen fastighet att skjutsanstalt eller gästgifveri emot skälig ersättning uppehålla, intilldess entreprenad kan för gästgifveriets och skjutsningens uppehållande anordnas.*

5 §. Gästgifvare och föreståndare för skjutsstation antagas och förordnas i stad af magistraten samt å landet af Konungens befallningshafvande *med iakttagande af de i 14 § stadgade bestämmelser.*

8 §. *Den myndighet, som gästgifvare eller stationsföreståndare förordnat, äge att, i de fall, som i 54 § omförmälas, honom från befattningen skilja.*

9 §. För åstadkommande af skjutsentreprenader *och med dem förenade gästgifveri eller skjutsstation* skola Konungens befallningshafvande, i den mån gällande entreprenadkontrakt utgå, vidtaga erforderliga åtgärder samt i sådant afseende för hvarje skjutsanstalt bestämma det antal hästar och åkdon samt, där så nödigt finnes, ridsadlar, eller, där båtskjuts äger rum, det antal farkoster, som vid anstalten skall under hvarje dygn för resande vara att tillgå; börande härvid — — — lämpas.

Beträffande tiden — — — det andra.

Åkdon — — — stadga.

11 §. Till entreprenör å skjuts- *och gästgifverihållning* må icke antagas — — — kunna föranledas af skjutsningen och gästgifverihållningens uppehållande genom annan.

12 §. Sedan med tillämpning af ofvan gifna bestämmelser Konungens befallningshafvande meddelat beslut angående entreprenadvillkoren, böra auktioner, efter därom minst en månad förut i länskungörelserna intagna tillkännagifvanden, anställas för skjutsningens upplåtande på entreprenad, såväl i städerna som å landet. Dessa tillkännagifvanden böra jämväl innehålla underrättelse därom, att entreprenör *är skyldig att tillhandahålla för gästgifveri eller skjutsstation* tjänlig, med erforderliga möbler och sängkläder försedd lägenhet; skolande entreprenör vara pliktig underkasta sig den förändring i skjutsningsskyldigheten, som genom flyttning eller indragning af angränsande skjutsanstalt eller tillkomst af ny sådan göres nödvändig.

Auktionerna — — — å entreprenad utbjudas.

14 §. Skulle vid granskning befinnas, att de inkomna anbuden, som för särskild skjutsanstalt afgifvits, med afseende å den bjudandes personlighet eller å den aflämnade borgensförbindelsens eller å den för *gästgifveri* eller skjutsstation erbjudna lägenhetens beskaffenhet ej kunna godkännas, skall Konungens befallningshafvande skyndsamt ombesörja, att ny auktion förrättas.

Beträffande de anbud, emot hvilka i omförmälda afseenden anmärkning icke förekommit, bör, i händelse anbud afgifvits utan anspråk på entreprenadbidrag, det anbud, *som innefattar största säkerhet, att de med befattningen förenade åligganden varda behörigen fullgjorda,* af Konungens befallningshafvande antagas. Hvad åter angår de anbud, vid hvilka

fästats förbehåll om entreprenadbidrag, skola auktionsprotokollen, med undantag af protokoll öfver förrättad auktion å skjutsningen i stad, som icke tillhör landsting, af Konungens befallningshafvande till länets samma år sammanträdande landsting öfverlämnas jämte förteckning å de fordrade bidragen.

15 §. Landstinget, på hvars pröfning det ankommer, huruvida de betingade entreprenadbidragen må beviljas, *äge att därvid fästa särskildt afseende å den bjudandes personlighet; åliggande det landstinget,* där något entreprenadbidrag finnes vara för högt, men landstinget anser lägre bidrag böra anvisas, bestämma beloppet af detta bidrag.

De af landstinget härutinnan fattade beslut — — — länskungörelserna införas.

18 §. Skulle vid de hållna entreprenadauktionerna icke något anbud å skjutsningens öfvertagande varda afgifvet eller har anbud icke kunnat af Konungens befallningshafvande godkännas, skall för sådant fall, likasom i den händelse att entreprenadanbud med förbehåll om bidrag blifvit af vederbörande förkastadt samt entreprenad icke heller mot för ändamålet anvisadt lägre bidrag kunnat åvägabringas, skjutsningen, *hvad angår stad, af staden själf* ombesörjas; och skola i utgörande af denna skyldighet, såvidt stad angår, alla stadskommunens medlemmar taga del efter enahanda grund, som för utgörande af de kommunen samfälldt åliggande skyldigheter i allmänhet finnes stadgad.

Hvad åter angår skjutsanstalt å landet, *skall i ofvannämnda fall den kommun, inom hvilken skjutsanstalten är belägen, ensam eller, där Konungens befallningshafvande pröfvar sådant skäligt, gemensamt med angränsande kommuner skjutsningen uppehålla, enligt stadgandet i 3 §,* intill dess densamma kan, enligt denna stadgas bestämmelser, varda af entreprenör öfvertagen.

19 §. *Då skjutsningen utgöres genom hållskjuts, vare gästgifvare eller skjutsstationsföreståndare skyldig att för de skjutsare och hästar,* hvilka för utgörande af betingad skjuts vid anstalten inställas, *tillhandahålla nödig bostad och stallrum* i afvaktan å den resandes ankomst eller resans anträdande.

20 §. Underlåter *entreprenör att sina skyldigheter beträffande gästgifveriets och skjutsningens uppehållande behörigen fullgöra,* eller förekomma sådana omständigheter, att entreprenaden icke vidare kan honom anförtros — — — bekostnad. Kan gästgifveri och skjutsningens uppehållande ej på sådant sätt åstadkommas, förhålles i öfverensstämmelse med

hvad i 18 § finnes föreskrifvet för det fall, att vid skjutsanstalt entreprenad icke kunnat åvägabringas.

22 §. De bidrag, hvilka jämlikt landstings och Konungens befallningshafvandes godkända beslut böra skjutsentreprenörerna tillgodokomma, liksom den ersättning, som Konungens befallningshafvande enligt 3 § tillerkänt viss fastighetsägare för uppehållande af gästgifveri eller skjutsstation, skola efter sådan grund utgöras, att bidrag intill ett belopp, som motsvarar hälften — — — tagas i beräkningen.

Entreprenadbidrag *och den särskilda ersättning, som kan i visst fall utgå till gästgifveri eller skjutsstation, som efter den sålunda stadgade fördelningsgrunden böra inom län eller landstingsområde erläggas,* skola utgöras medelst en särskild afgift, hvilken skall utgå i förhållande till den allmänna bevillning enligt andra artikeln bevillningsstadgan för fast egendom, eller för inkomst af kapital eller arbete, som af enhvar skattskyldig till statsverket erlägges, dock att i de fall, hvilka *i 3 och 18 §§* afses, ej mindre stad för den bevillning, som därifrån utgår, än äfven vederbörande kommun eller skjutslag för den bevillning, som därifrån utgår, skall äga att för den tid, staden eller kommunen, i följd af hvad därom i nämnda paragrafer är stadgadt, måste ensamt för sig utgöra skjutsning, tillgodonjuta befrielse från deltagande i de bidrag till skjutsentreprenader och ersättning för uppehållande af gästgifveri eller skjutsstation, som för samma tid böra utgå från de län eller särskilda landstingsområden, till hvilka staden eller kommunen hör.

23 §. Sedan utrönt blifvit, med *hvilket* belopp staten samt län eller landstingsområde böra i *de bestämda bidragens* gäldande deltaga — — — som är för kronans uppbörd stadgadt.

Vidkommande åter den andel i omförmälda bidrag, som jämlikt ofvan stadgade grund bör af staten gäldas, — — — — — i statsbidrag tillkommer.

De från län eller landstingsområde utgående *bidrag för skjutsanstalternas uppehållande* låter Konungens befallningshafvande efter hvarje halft års utgång utbetala af de härtill influtna medel; börande — — — — — — landsting aflämna.

28 §. *Skulle, i anledning af förändrade förhållanden, gästgifveri eller skjutsstation icke anses vara för de resandes befordran nödig, då äge Konungens befallningshafvande, efter landstingets hörande, förordna om dess upphörande.*

30 §. *Skulle ägare till fastighet, som enligt 3 § blifvit ålagd att*

hålla gästgifveri, skjutsstation eller utgöra hållskjutsskyldighet, själf icke vilja eller kunna fullgöra den fastigheten ålagda skyldigheten, äge han att med annan person öfverenskomma om skyldighetens fullgörande; dock skall — — — — — öfverenskommelsen omfatta.

60 §. Denna stadga, af hvilken ett exemplar alltid bör finnas i gästrummet anslaget — — — — härmed upphäfda.

Skulle vid någon skjutsanstalt i stad, som till landsting hör, eller å landet, — — — — — under samma tid utgå.

De bidrag i räntor eller naturaförmåner, som utgå från hemman eller lägenheter för gästgifveri eller skjutsstations uppehållande, skola från och med år 1906 upphöra. Är gästgifveri eller skjutsstation berättigad till särskild ersättning, då skall denna ersättning, intill dess entreprenad kan varda anordnad, utgöras enligt de i 22 § af denna stadga föreskrifna grunder.

Vederbörande utskott, som får den förberedande behandlingen af frågan sig förelagd, torde benäget föreslå de redaktionsförändringar i förslaget och eventuellt andra i stadgan af mig ej berörda paragrafer, som kunna anses nödiga för det åsyftade målets vinnande.»

Angående de i herr Risbergs motion åberopade bilagor tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Nu gällande stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 uppställer såsom hufvudregel, att all skjuts för resandes befordran bör, såvidt ske kan, på entreprenad upplåtas, samt föreskrifver, att, sedan auktioner för sådant ändamål hållits, Konungens befallningshafvande äger omedelbart pröfva anbud, vid hvilka icke fästats förbehåll om entreprenadbidrag, medan däremot, om sådant förbehåll gjorts, handlingarna, såvidt skjutsning å landet angår, af Konungens befallningshafvande öfverlämnas till vederbörande landsting, på hvars pröfning det sedermera ankommer, huruvida de betingade entreprenadbidragen må beviljas. De fall, då regeln om skjutsningens upplåtande på entreprenad ej kommer till användning, äro hufvudsakligen, *dels* då vid anställd entreprenadauktion inträffar, att något anbud å skjutsningens öfvertagande icke afgifves, att anbud icke kunna af Konungens befallningshafvande godkännas, att entreprenadanbud med förbehåll om bidrag blifvit af vederbörande förkastadt eller att entre-

prenad icke heller mot för ändamålet anvisadt lägre bidrag kunnat åvägabringas, *dels ock* då antagen entreprenör underlåter att behörigen fullgöra sina skyldigheter eller sådana omständigheter förekomma, att entreprenaden icke vidare kan honom anförtros, samt annan person ej finnes benägen att entreprenaden för den återstående tiden öfvertaga och skjutsningen ej heller kan på entreprenörens och hans löftesmäns bekostnad uppehållas. Dessutom omförmäler skjutsstadgan också undantag från regeln för vissa fall, då fråga är om inrättande af *ny* skjutsanstalt på landet. Om i sistnämnda händelse behof förefinnes af skjutsanstalt för befrämjande af samfärdseln å nyanlagd eller omlagd väg, utan att sådan anstalt kunnat efter godvilligt åtagande eller genom entreprenad åstadkommas, har, enligt skjutsstadgans föreskrift, Konungens befallningshafvande att om förhållandet hos Kungl. Maj:t göra anmälan för den åtgärd, hvartill detsamma må finnas föranleda. I alla de öfriga undantagsfallen åter skall, såvidt angår skjutsanstalt å landet, skjutsningen, intill dess den kan varda af entreprenör öfvertagen eller i fråga om ny skjutsanstalt äfven efter godvilligt åtagande inrättad, uppehållas af skjutslag, som enligt fastställd indelning finnas att tillgå eller af Konungens befallningshafvande bland de inom viss samfällighet enligt gällande författningar skjutsskyldiga hemman särskildt anordnas. Skjutsningen kommer sålunda uti ifrågavarande fall att, såsom förr var regel, som ett särskildt onus hvila på vissa fastigheter. Denna anordning hafva motionärerna herr Risberg och herr Johnsson ansett otillfredsställande och otidsenlig samt på grund däraf yrkat ändring af skjutsstadgan i berörda hänseende.

Grunden till att 1878 års stadga under angifna förhållanden bibehöll skyldigheten för vissa hemman att ansvara för skjutsningen angifves i motiven till stadgan hufvudsakligen hafva varit farhågan för en öfverdrifven stegring af entreprenadbidragen. Vissheten därom, att utgörande af ifrågavarande skyldighet kunde för de omförmälda fallen utkräfvas, skulle nämligen för de skjutsskyldige innebära en kraftig maning att söka på antagliga villkor ordna entreprenaden samt sålunda lämna en verksam motvikt mot öfverdrifna anspråk.

Väl må vid skjutsstadgans tillkomst bibehållandet af den obligatoriska skjutsskyldigheten för särskilda fall hafva haft sitt berättigande, men med senare tids åskådning, som häfdar grundsatsen om all jords lika beskattning, synes det uppenbarligen ej stå i öfverensstämmelse att bibehålla ett stadgande, som pålägger vissa fastigheter ett onus och fritager andra därifrån. Obilligheten af detta stadgande framgår enligt utskottets förme-

nande särskildt af följande förhållanden. Rustnings- och roteringsbesväret har aflyftats från jorden, och grundskatterna hafva afskrifvits, men de hemman, som i och för gästgifverihållningen af ålder varit befriade från rotering eller grundskatt, hafva icke erhållit någon motsvarande lindring. Då entreprenadbidrag utgå till skjutsningens uppehållande, deltager all skattskyldig jord i lika grad till bidragens gäldande, men vid skjutsningsbesvärets utgörande i de omhandlade undantagsfallen äro enligt äldre, ännu gällande bestämmelser en stor del hemman, såsom säterier, rå- och rörshemman, boställen, akademiehemman m. fl., befriade från all skjutsskyldighet. Genom kungl. förordningen den 23 juli 1869 bestämdes visserligen, att de räntor, som till ett visst hemman anslagits från andra hemman såsom bidrag till uppehållande af skjutsskyldigheten genom först berörda hemman, skulle indragas till statsverket emot ersättning medelst statsanslag i penningar, men, efter hvad utskottet inhämtat, lärer på några orter ännu förekomma, att vissa pålagor, som ytterst hafva sin grund i roteringsbesväret, utgå från hemman till gästgifverihållningen. Dessa missförhållanden synas utskottet tala för en ändring i skjutsväsendets nuvarande anordning, och delar utskottet motionären herr Risbergs åsikt, att tiden nu synes vara inne att fullständigt genomföra principen om skjutsningens uppehållande på frivillighetens väg och skjutsväsendets ordnande såsom en allmän samhällsangelägenhet.

Häremot torde, såsom herr Risberg antydt, måhända kunna invändas, att då för närvarande skjutsningen vid mera än 90 procent af rikets skjutsanstalter är på entrepenad upplåten, det kunde antagas, att inom en ej alltför aflägsen framtid så äfven skulle blifva fallet med de återstående, samt att någon lagändring därför vore obehöflig. Mot detta skäl har samme motionär, enligt utskottets åsikt fullt riktigt, framhållit, hurusom, då landstingen visat sig obenägna att lämna några bidrag eller sådana endast till ringare belopp, hvilket ej så sällan lärer vara fallet, de åstadkomna entreprenaderna tillkommit mindre på frivillighetens väg än därigenom, att innehafvare af hemman, vid hvilka skjuts- och gästgifverihållningen är fäst, sett sig nödsakade att öfvertaga entreprenaden för att såmedelst undvika den för dem än mera betungande skyldigheten, som skulle uppkomma, därest entreprenad ej komme till stånd. Äfven från denna synpunkt synes därför utskottet den föreslagna lagändringen önskvärd.

Hvad härefter angår frågan om sättet för skjutsningens uppehållande, då skjutsanstalt i något fall icke genom entreprenad eller godvilligt åtagande

kan komma till stånd, hafva härutinnan olika förslag framställts. Herr Johnsson anser, att i sådant fall och till dess skjutsanstalt kan på nyssnämnda sätt anordnas skjutsningen bör med anslutning till hvad nu gäller om stad ombesörjas af vederbörande kommun ensam eller, efter Konungens befallningshafvandes beprövande, gemensamt med angränsande kommuner. Herr Risberg åter har ansett, att i förevarande fall det närmast bör åligga vederbörande landsting att ordna förhållandet. Inom utskottet har också ifrågasatts, att staten här på ett eller annat sätt borde träda emellan. Mot förslaget att göra frågan till en kommunens angelägenhet synes utskottet den omständigheten tala, att åtskilliga kommuner härigenom skulle kunna blifva alltför mycket betungade. Från kostnadssynpunkt torde också betänkligheter möta mot sakens ordnande enbart genom statens mellankomst. Såvidt utskottet nu kunnat bedöma, synes däremot någon berättigad invändning icke kunna göras mot att öfverlämna ordnandet af denna angelägenhet åt landstingen, möjligen med biträde i en eller annan form från statens sida; och denna utväg, som förefaller utskottet tilltalande, torde ej heller böra kunna möta alltför stora svårigheter. I så fall synes det utskottet lämpligt att, såsom också ifrågasatts, bereda landstingen möjlighet att, då till följd af andra kommunikationsmedels uppkomst eller eljest vissa skjutsanstalter visa sig vara eller inom den närmaste framtiden blifva för samfärdseln obehöfliga, kunna gå i författning om deras indragande. Likaså torde under nämnda förhållande blifva nödvändigt att i viss mån ändra bestämmelserna angående skjutslegan. I ett undantagsfall, då fråga är om upplåtande på entreprenad af skjutsanstalt vid hamnplats, järnvägsstation eller kanalplats, kan enligt 26 § i skjutsstadgan entreprenad nu åstadkommas, äfven om af den lägstbjudande betingats högre skjutslega än den i afseende å skjutsentreprenad inom orten gällande maximilegan. Med anslutning till detta stadgande torde det kunna ifrågasättas, om icke efter fastställandet af viss efter ortsförhållandena lämpad skjutslega för större eller mindre delar af landet det sedermera lämpligen borde öfverlämnas åt landstingen att för de fall, då på grund af särskilda lokalförhållanden eller andra omständigheter sådant kunde finnas vara af behofvet särskildt påkalladt, möjligen inom viss gräns besluta om en höjning af den fastställda legan. Med en dylik grund att bygga på torde det kunna förutsättas, att alltför stora anspråk på entreprenadbidrag ej skulle uppstå, och att kostnaderna för skjutsväsendet sålunda skulle kunna hållas inom rimliga gränser. Mot skjuts-

legans oskäliga höjande åter torde Konungens befallningshafvandes pröfningsrätt af landstingens beslut böra utgöra ett korrektiv.

Skulle emellertid vid en utredning af frågan från alla synpunkter, som utskottet nu icke är i tillfälle att verkställa, det visa sig förenadt med alltför stora svårigheter att, såsom utskottet i första hand förordar, från de skjutsskyldiga hemmanen helt och hållet aflyfta ifrågavarande besvär, synes det dock utskottet, att äfven på det bestående grund väsentliga förbättringar i berörda hänseende kunna åvägabringas. Utskottet har härvid närmast fäst sig vid det särskildt af motionären herr Johanson öfverklagade förhållandet, att då vid skjutsentreprenadauktioner landstinget icke medgifver betingadt bidrag eller blott lägre bidrag än som betingats, samt entreprenad i anledning häraf icke kommer till stånd, de, på hvilka enligt äldre bestämmelser skjutsskyldigheten då återfaller, få utgöra denna icke blott utan något som helst bidrag, utan äfven mot en i regel betydligt lägre skjutslega än den, som gäller vid skjuts på entreprenad. Hurusom detta för en del på längre afstånd från skjutsanstalten belägna skjutsskyldiga hemman kan vara mycket betungande, har också nämnde motionär påvisat. Att nu berörda förhållanden innebära en obillighet, som kräfver rättelse, synes utskottet uppenbart; och skulle af en eller annan anledning den af utskottet förut förordade mera genomgripande förändringen i skjutsstadgan icke kunna helt genomföras, anser sig utskottet böra förorda en ändring i stadgan uti bägge de af motionären herr Johanson anmärkta hänseenden och i den af honom föreslagna riktningen.

Motionären herr Risberg har vidare föreslagit ändring af vissa detaljbestämmelser i skjutsstadgan, såsom ökning af de i 35 § fastställda väntningspenningarne, begränsning af den resande enligt 38 § tillkommande rätt att själf eller genom medhafd betjäning köra det åkdon, han för resan begagnar, äfvensom ändring af stadgandet i 49 § om skyldighet för gästgifvare och skjutsstationsföreståndare att utan ersättning till sitt biträde hafva en hållkarl eller annan tjänlig person för budning af skjuts och de resandes betjäning; och synes det utskottet kunna förutsättas, att vid en kommande utredning i ämnet jämväl tages under öfvervägande, i hvad mån ifrågavarande och möjligen äfven andra detaljbestämmelser kunna till följd af ändrade förhållanden anses vara i behof af omarbetning.

Beträffande härefter frågan om maltdrycksutskänkningen å skjutsanstalter, som af tre utaf motionärerna berörts, så är, såsom i motionerna

framhållits, den skjutsanstalterna i berörda hänseende tillkommande rätt bestämd genom i skjutsstadgan intagna föreskrifter. Skjutsstadgan, som uppdelar rikets skjutsanstalter i gästgifverier med skyldighet att lämna resande härbärge och förplägning samt skjutsstationer utan sådan skyldighet, tillerkänner nämligen i 8 § i regel såväl gästgifvare som skjutsstationsföreståndare rättighet att vid eller utom måltider till vägfarande försälja maltdrycker till förtäring på stället.

Hurusom denna skjutsanstalternas utskänkningsrätt, som tillkommit uteslutande till de resandes gagn och vederkvickelse, på många håll i hög grad missbrukas, hafva motionärerna påvisat. Olägenheterna med den nuvarande maltdrycksutskänkningen vid skjutsanstalterna torde också vara så allmänt erkända och öfverklagade, att de icke behöfva här särskildt framhållas. En genomgripande förändring uti ifrågavarande afseende synes utskottet därför vara af behofvet påkallad, och torde härvid i främsta rummet böra tagas under öfvervägande, huruvida icke den skjutsanstalterna nu lagligen tillkommande utskänkningsrätt lämpligen kan och bör helt och hållet upphäfvas, och maltdrycksutskänkningen vid gästgifverier och skjutsstationer inordnas under enahanda bestämmelser, som gälla om all annan sådan utskänkning. Den flerstädes på landsbygden stegrade ölförbrukningen, hvartill bibehållandet af skjutsanstalternas ifrågavarande utskänkningsrätt i hög grad bidragit, äfvensom den omständigheten, att skjutsanstalterna numera på de flesta håll förlorat sin förra betydelse att äfven tjäna till de resandes härbergerande och förplägande, synas utskottet tala för den föreslagna åtgärden. En sådan förändring torde ock vara betingad af den svårighet, hvarmed det visat sig vara förenadt att på ett verksamt sätt beifra de öfverklagade missbruken och de oordningar, som pläga följa dessa i spåren. De skäl, som tala för den allmänt förordade åtgärden att från lägerplatser borttaga all ölutskänkning, synas också här i viss mån kunna åberopas.

Utskottet har emellertid icke förbisett, att hinder för en fullständig indragning af ifrågavarande utskänkningsrätt genom befintligheten af äldre ännu gällande privilegier till äfventyrs skulle i ett eller annat fall kunna uppstå. Skulle af denna anledning eller eljest praktiska svårigheter möta för frågans lösning på sätt ofvan antydts, anser utskottet i allt fall, att vidtgående begränsningar i den skjutsanstalterna nu medgifna utskänkningsrätten böra komma till stånd. En inskränkning därhän, att vid skjutsanstalter utskänkning af maltdrycker ej i något fall medgifves annat än *vid måltider* och till personer, som kunna anses såsom *verkliga väg-*

farande, anser utskottet under alla förhållanden böra åvägabringas, och torde utskänkningsrätten i så fall böra omgärdas med sådana bestämmelser, att missbruk af densamma må kunna i största möjliga mån förebyggas.

I detta syfte hafva jämväl föreslagits lagbestämmelser om befogenhet och skyldighet för vederbörande myndigheter att vid antagande af entreprenadanbud mera fästa afseende å den bjudandes personlighet än å det anbud, som innefattar erbjudande att besörja skjutsningen för lägsta legan eller lägsta entreprenadbidraget, så att det anbud måtte kunna antagas, som afgifvits af den person, hvilken ansåges hafva förutsättningar att kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sitt åtagande. Om än detta enligt nu gällande bestämmelser icke torde vara helt och hållet uteslutet, synes dock utskottet lämpligt, att fullt tydliga bestämmelser i detta hänseende gifvas.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen i anledning af förevarande motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, *dels* huruvida den skyldighet för vissa hemman att fortfarande ansvara för skjutsningens uppehållande å landet, som för särskilda fall enligt gällande författningar ännu kvarstår, må kunna upphöra eller, därest så ej kan ske, i hvad mån samma skyldighet må för de omförmälda hemmanen kunna göras mindre betungande, *dels och* huruvida den gästgifvare och skjutsstationsföreståndare nu tillkommande särskilda rätt att utskänka maltdrycker må kunna helt och hållet upphäfvas eller, därest hinder därför möter, på hvad sätt densamma lämpligen må kunna till förebyggande af missbruk inskränkas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Stockholm den 17 mars 1905.

På sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Stockholm 1905. Kungl. Hofboktryckeriet. Iduns Tr.-A.-B.